

**RECENSIÓN DO CAPÍTULO “POLÍTICAS DE
TRADUCCIÓN INGLÉS-GALEGO-INGLÉS DESDE OS
ANOS NOVENTA: DIÁLOGOS DE IDA E VOLTA”, DE
MARÍA JESÚS LORENZO MODIA¹**

Mo Yan te gustará
si te gustan Gabriel García Márquez o William Faulkner.
*Libros de Mo Yan: por dónde empezar
a leer las novelas del Nobel de Literatura 2012.*
Lucía González.

Se comezásemos a lectura do capítulo que é obxecto de recensión ao longo das presentes liñas, descubriríamos que nos interesa, debido á escolla da bibliografía². A autora L. Modia apóiase nun corpus representativo de literatura en galego traducida a inglés e viceversa, que analiza dende unha postura “postestruturalista e posmoderna”. Así mesmo, a base teórica que emprega está dabondo xustificada, tal e como comprobamos con posterioridade nas páxinas interiores da súa achega, coas citas a outras lecturas afíns a esta análise.

Non obstante, non somos tan partidarias de facer que unha determinada extensión da bibliografía sexa imprescindible para refrendar os diferentes postulados, como de que estes sexan resultado doutros estudos máis amplos anteriores e de autoría propia.

---

1 En: MOSQUERA CARREGAL, Xesús Manuel (ed.). 2013. *Lingua e tradución: IX Xornadas sobre Lingua e Usos* [A Coruña, novembro 2012]. 2013. ISBN 978-84-9749-557-8. 290 páxinas.

2 Nesta recensión, analizamos apartado por apartado respectando a disposición do orixinal e engadimos as conclusións propias antes do remate de cada un dos mesmos, baixo os epígrafes Balance.

En L. Modia, dáse esa dobre circunstancia, xa que, tal e como aparece en nota a rodapé na páxina inicial, o «traballo insírese no proxecto de investigación financiado polo Ministerio de Economía e Competitividade FF12012-35872 Ex-sistere», así como cando apunta que «Como queira que tal análise até os anos oitenta xa foi dada a coñecer con anterioridade (Lorenzo Modia e Pérez Janeiro, 1994: 255-260) [...]».

Teorizando...

En la traducción literaria parece ya lugar común que, cuanto mejor poeta se es, mejor traductor. Ante la rotundidad de tal afirmación, quizá habría que entrar en matices: (re)definir el concepto de "poeta" y preguntarse qué lugar ocupan esos traductores que, sin ser poetas de profesión, piensan en verso o interpretan como nadie el papel del autor que tienen entre sus manos...

¡Porque haberlos, haylos!

XOÁN ABELEIRA: TRADUCTOR
DE LA POESÍA DE SYLVIA PLATH.

Rodrigo Olavarria.

Partindo dunha perspectiva diacrónica, a autora abre a análise teórica coa exposición dun clásico imprescindible na traductoloxía; referímonos a Gideon Toury e á *Teoría dos Polisistemas* de Even-Zohar. L. Modia confirma que para Toury a toma de decisións se sitúa “a todos os niveis” cando traducimos, é dicir, “fonéticos, morfolóxicos, sintácticos, semánticos, pragmáticos, textuais, culturais e de xénero”. Con todo, engade que o posicionamento formulado polos “estudios poscoloniais” referido á “recepción literaria e de xénero” ante a “praxe de tradución” achéganos a un estatus da tradución como escritura e non tan só (na opinión da autora) como reescritura.

Ante isto, desbota as teorías da equivalencia, xa que imposibilitan que a tradutora adopte «unha postura crítica ante o mundo e daquela ante o seu propio labor». Theo Hermans, André Lefevere e África Vidal, da escola da manipulación, axéitanse a ese labor tradutor en tanto que «portador de elementos innovadores» e «instrumento fosilizador para afianzar e reforzar un determinado modelo literario».

Balance

Nesta achega reparamos en que o corpus seleccionado lle permite á autora explicar o labor da tradutora coma creadora, xa que nos atopamos ante unha escolla de textos meta literarios.

Esta postura de L. Modia podería marcar unha tendencia teórica para explicar a tradución de literatura; máis en concreto, de poesía (neste caso). Noutras palabras, sería interesante realizar un estudo no que se cuantificase o impacto que segue a ter a Teoría dos Polisistemas na actualidade á hora de explicar a tradución como labor de trasvase anovador no ámbito literario. Nese senso, a autora conclúe que se lle «Dá[selle] una [sic] nova vida ao texto que pode ser moi distinta da vida que acadou no seu propio sistema literario».

Outra liña de investigación complementaria á explicación da tradución segundo os teóricos dos polisistemas e da manipulación podería ser como pensa a tradución a propia tradutora literaria. E a raíz desa análise, sería posible computar o impacto referido arriba.

Computando...

O obxectivo xeral do capítulo é revisar as políticas editoriais que inflúen na tradución de literatura con edicións ou reedicións recentes (excepto no caso das referencias de 1859, 1949 e 1965, que figuran na bibliografía), na combinación inglés-galego (directa e inversa). Máis a fondo, a autora acaba centrándose na tradución de poesía, dende finais do século pasado até a actualidade.

O percorrido é sincrónico: establece os seguintes períodos temporais:

- 1 Comezos do século XX até os anos sesenta.
- 2 A partir dos anos sesenta.
- 3 Nos anos setenta e oitenta.
- 4 A partir dos noventa.
- 5 Dende finais do século XX.

Os períodos enumerados a partir do punto 3 marcan o punto de inflexión no que “a calidade das revistas [que publican traducións] mellora”. En palabras da autora: «En todo caso, até os anos oitenta do século pasado as traducións [son] de calidade varia».

Balance

A elaboración do cómputo de traducións no par de linguas indicado está xustificada, xa que

[...] o labor de poesía en lingua inglesa ao galego se ten realizado historicamente de maneira fragmentaria e asistemática, de aí a nosa intención de darmos a coñecer e valorarmos a tarefa de tradución efectuada no século xx e comezos do século xxi xunto cunha análise crítica das súas políticas e dos contextos.

Nesa liña, este estudo vén encher o espazo que merece ocupar a realidade da tradución literaria en inglés e galego; afondando na de poesía. L. Modia pretende, así, incorporar «a nova realidade de darmos a coñecer a poesía galega á comunidade anglófona».

De novo, a consideración da calidade nas traducións abre, ao noso ver, un traballo paralelo ao presente. En concreto, a enumeración e posterior análise da etiquetaxe que recibe o termo calidade neste contexto. Contexto que responde a uns parámetros marcados por quen encomenda e acepta encargos de tradución literaria en galego en oposición a outras modalidades de tradución máis mercantilizadas (con menos carga cultural e simbólica nesta lingua minorizada), con combinacións lingüísticas que non recollen linguas minorizadas. Nese senso, neste artigo reparamos en que a calidade pode estar condicionada por:

1. Evitar “os erros tipográficos”.
2. Elixir poetas relevantes que “non se repitan en varias publicacións, ao tempo que fican sen traducir épocas e escolas esenciais da lírica en lingua inglesa”.
3. Dar con “un grupo minoritario [de tradutores] que ten un bo coñecemento de ambas as dúas linguas”.
4. Detectar “outro grupo cuxo maior defecto é o descoñecemento do contexto estilístico en que se enmarca o/a poeta traducido/a”.

Segundo L. Modia, estas variables determinan que se consigan «traducións literais que, ás veces, tamén son literarias», por unha banda. E, pola outra, «traducións palabra a palabra [...] feitas por criptoanalistas que están a enfrontarse a unha mensaxe da que descoñecen o código».

Balance

Esta descrición que L. Modia realiza en detalle viría complementar os estudos sobre calidade na tradución, que responden a discursos máis técnicos propios do ámbito da tradución como produto industrial e non tanto como produto cultural-simbólico, tal e como nolo presenta este capítulo.

Cómputos de inglés a galego

Do maior volume de traducións ao galego de poesía, encargáronse tradutores como Plácido R. Castro e Álvaro Cunqueiro durante a época estudada no artigo.

A autora tamén menciona publicacións en revistas como *A Trabe de Ouro* e *A Festa da palabra silenciada*. Por unha banda, fai unha diferenza entre *A Trabe de Ouro*, onde «se bota en falla a presenza de máis mulleres poetas». Entre as páxinas desta revista, atopamos tradutores como Xosé Luís Méndez Ferrín e Manuel Outeiriño. Por outra banda, *A Festa da palabra silenciada* «inclúe voces poéticas de mulleres». A tradutora Marilar Aleixandre, así como o tradutor Vicente Araguas publican traducións nesta revista.

Así mesmo, L. Modia menciona as antoloxías poéticas como: *Poesía irlandesa contemporánea*, *Seis poetas irlandesas de hoxe e Poesía inglesa e francesa vertida ao galego*. A publicación destas traducións cumpre unha dobre función. Por unha parte, acceso dende galego á poesía en lingua inglesa e, pola outra, equiparación da

[...] situación culturalmente periférica de Galicia e a posición deste poetas [irlandeses] en [sic] relación coa cultura dominante no mundo anglofaxón, en tanto que nas marxes das correntes culturais centrais.

Balance

Reedicións destes poemas traducidos agora (en anos posteriores máis próximos á nosa actualidade) veñen demostrar que, en primeiro lugar, a selección que nos enumera L. Modia é relevante no canon literario receptor (galego) —e que isto foi posible grazas á tradución como ferramenta de importación de produtos literarios—

e, en segundo lugar, deixan paso a un estudo futuro que compare as calidades de ambos os textos meta; por exemplo, as traducións de Emily Dickinson mencionadas na bibliografía deste traballo e as publicadas por Märta Dahlgren e Manuel Forcadela (2012).

Cómputos de galego a inglés

Ante «a necesidade de dar a coñecer a fértil poética galega ao mundo de fala inglesa», a tradución preséntase como ferramenta con ese fin. Deste labor encárganse, segundo L. Modia, profesionais como Jack Hill, Pearse Hutchinson, Jonathan Dunne, Carys Evans-Corrales, Erin Moure, Michael Smith e John e Aileen Denver.

A maiores, a publicación de antoloxías poéticas tamén promove trasladar a poesía galega contemporánea ao inglés. No artigo, menciónanse: *By the Paths of Literature: Galician Writers of Pen, Galician Generation of the Eighties. Three Poets, To Visit Me The Sea. Galician Poetry 1930-1936, Poetry is the World's Great Miracle: Poets of Galician PEN Club, A tribo das baleas: poetas de ares-tora. An Anthology of the Latest Galician Poetry, Done into English: Collected Translations, Contemporary Galician Poets, Breogán's Lighthouse. An Anthology of Galician Literature, Anthology of Galician Literature 1196-1981 e Forked Tongues.*

A pesar do importante labor tradutor de axentes individuais e antologuistas, a autora, con todo, detecta unha eiva na presenza de voces poéticas femininas traducidas a inglés. Carencia que non lle permitiría á tradución revelarse:

[...] como un importante espazo onde explorar temas como a identidade, as cuestións de xénero (Simon) e as relacións coloniais, poscoloniais (Bassnett e Trivedi) e de poder, e a súa relación coa lingua.

Neste liña, L. Modia avoga por non continuar cunha “formulación anárquica” no tocante ás políticas de tradución, así como de que “sexan conscientes os e as profesionais da tradución [...]” das “teorías poscoloniais e de xénero”.

Balance

A porcentaxe de nomes propios das profesionais encargadas da tradución de poesía é inferior en número respecto á de poetisas e poetas que L. Modia cita neste apartado. En consecuencia, ábrese a posibilidade dunha nova análise paralela e continuísta da súa achega.

Referencias Bibliográfica

- DICKINSON, E. 2012. "Emily Dickinson: Poemas". En *Metamorphoses*, 2012. Amherst: University of Massachusetts. [Traducido a galego por Märta Dahlgren e Manuel Forcadela].
- GONZÁLEZ, L. 2012. "Libros de Mo Yan: por dónde empezar a leer las novelas del Nobel de Literatura 2012". En *Huffington Post*. [Dispoñible en rede: http://www.huffingtonpost.es/2012/10/11/libros-de-mo-yan-pdf-_n_1957527.html].
- OLAVARRÍA, R. 2009. "Xoán Abeleira: traductor de la poesía de Sylvia Plath", en *60 Watts*, 6. [Dispoñible en rede: <http://60watts.cl/2009/05/entrevista-xoan-abeleira-traductor-de-sylvia-plath/>].

Liliana Valado

Universidade de Vigo

